

EMLÉKEZÉS CSIBY MÁRIÁRA
1951—1981

DR. TÓTH SÁNDOR
Bakonyi Természettudományi Múzeum, Zirc

1981. szeptember 4-én elhunyt Csiby Mária (Istvánffy Lászlóné), múzeumunk fiatal kutatója. Még nem volt 30 éves! Rövid életéből csak arra tellett, hogy szívvel-lélekkel felkészüljön a tudományos pályára, megírja első tanulmányait, elkészítse doktori értekezését, amikor a toll kihullott kezéből.

Csiby Mária 1951. december 1-én született Sopronban. Gyermekkorának egy részét Szakonyban töltötte el, ott tanították meg a betűvetésre, de általános iskolai tanulmányait már Sopronban fejezte be. Itt, szülővárosában érettségizett, majd az Erdészeti és Faipari Egyetemen 1975-ben szerzett erdőmérnöki oklevelet. Ezt követően az ugodi tsz faüzemének vezetője lett. Tudományos hajlamát követve 1977-ben megpályázta és elnyerte a Bakonyi Természettudományi Múzeumban megüresedett zoológus-muzeológus állást. Itteni lelkes munkájának a tragikusan korai halál vetett véget.

Erdészeti tanulmányai, az élővilág ismerete és szeretete vonzotta őt a muzeológus pályára. A zoológián belül közelebbi feladatául az entomológia (rovartan) művelését vállalta. Az első időszakban általában foglalkozott a rovarok életével, kitartó szorgalommal rövid idő alatt megismerkedett a rovargyűjtés és -kutatás múzeumi szintű módszereivel. Hamarosan két rovarcsoport vizsgálatában mélyedt el. Az egyik a kétszárnyú rovarok (Diptera), a másik a szitakötők (Odonata) rendje volt. Mindkét területen rövid idő alatt kiváló eredményeket ért el.

A legyek több családjával behatóbban is foglalkozott (Bibionidae, Stratiomyidae, Tachinidae). Ezek közül az utóbbi időben különös figyelmet szentelt az erdővédelem szempontjából kiemelkedő szerepet játszó fűrkészlegyeknek. Szorgalmasan gyűjtötte és nevelte a fűrkészlegyeket, vizsgálta életmódjukat. Feltétlen elismerés illeti Csiby Máriaát, amiért e rendkívül nehéz téma művelésére vállalkozott, mert általa egy igen fontos, fajsám és gazdasági vonatkozásban egyaránt kiemelkedő jelentőségű Diptera családdal foglalkozó szakemberrel gyarapodhatott volna a ma még más rovarcsoportok művelőihez viszonyítva igen kis létszámú hazai dipterológus szakembergárda. A fűrkészlegyekkel kapcsolatos vizsgálatai alapján készítette el doktori disszertációját „A fűrkészlegyek (Diptera: Tachinidae) szerepe a Bakony hegység fontosabb erdő-társulásainak biológiai védelmében” címmel. Az erdészeti szempontból különösen jelentős, a gyakorlati erdővédelemben is jól hasznosítható eredményeket tartalmazó disszertációról DR. MAJER ANTAL, a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Erdőműveléstani Tanszékének vezetője az alábbiakat írta: „Öszintén sajnálom doktori disszertációjának félretételét is, mert IGMÁNDY kollégával együtt a kézhezvétel után azonnal megállapítottuk, hogy igen nagy munka, szakértelem és lelkesedés fekszik a dolgozatban. Könnyű lett volna ilyen remek belépő után a szigorlat. Sajnos csak emlékként tehetjük könyvtárunkba értékes munkáját.” Csiby Máriaát a disszertáció öszre tervezett megvédésében és a doktori szigorlat letételében megakadályozta a könyörtelen halál.

Szakmai tevékenységének másik fontos területe a szitakötőkkel (Odonata) való foglalkozás volt. Ezek gyűjtése és kutatása terén is jó eredményeket ért el. Nemcsak a Bakony szitakötőivel foglalkozott, hanem jelentős odonatológiai tevékenységet fejtett ki a Soproni-hegységben és a Fertő tónál, továbbá elkezdte a Tisza árterületének odonatológiai vizsgálatát is. A szitakötőknek ugyancsak rövid időn belül egyik hazai specialistája lett. Szakmai elismerését mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy tagja

volt az Odonatológusok Nemzetközi Bizottságának (Societas Internationale Odonatology), továbbá meghívták az 1981-ben (VIII. 17—21.) Svájcban rendezett VI. Nemzetközi Odonatológiai Szimpozionra (Sixth International Symposium of Odonatology), ahol már súlyos betegen tartotta meg előadását a Bakony szitakötőiről „The latest results of the recent research of the Odonata fauna of the Bakony Mountains” címmel. A szimpozionon alkalma nyílt a nyugati világ minden részéből jelen levő szakemberekkel való megismerkedésre (a szocialista országokat sajnos csak hazánk két kutatója képviselte). A szimpozion résztvevőitől több országba meghívást kapott (így pl. Finnországba, Hollandiába, az NSZK-ba), ezeken fellelkesülve már Svájcban terveket szövögetett az elkövetkező évekre. Legnagyobb jelentőségű volt számára az 1983-ban Kanadában sorra kerülő VII. Nemzetközi Odonatológiai Szimpozionra szóló meghívás. Mindezek sajnos csupán élete utolsó heteit kitöltő álmok, vágyak maradtak számára, megvalósításukat többi tervével együtt megakadályozta kegyetlen betegsége.

A rovarászaton kívül szívesen és rendszeresen foglalkozott a Bakony hegység természeti értékeinek kutatásával, a hegység természeti értékeiről folyamatosan közölt rövidebb ismeretterjesztő cikkeket.

A témához kapcsolódó szakirodalmat folyamatosan figyelemmel kísérte és gyűjtötte. Rendszeresen levelezett külföldi specialistákkal, akiktől sok, a szakmáját segítő különnyomatot kapott. Külföldi kapcsolatain keresztül a munkája közben felmerülő szakmai problémáinak megoldásában mindig volt kihez fordulnia.

Ő is szívesen segített másoknak, elsősorban a hozzá forduló főiskolásoknak, egyetemistáknak szakdolgozatuk elkészítésében.

Önálló kutatómunkára való alkalmasságát a doktori disszertációjának elkészítésén túl, már megjelent és megjelenés alatt álló tudományos igényű dolgozatai bizonyítják. Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal Középdunántúli Felügyelősége felkérésére több szakvéleményt készített el, többek között botanikai témájút is, ami szakmai sokoldalúságát bizonyítja.

Fontos tevékenységet fejtett ki „A Bakony természeti képe” program szervezésében, a program résztvevőiről és a program keretében folyó munkáról évente állított össze sokszorosított anyagot.

A Bakony kutatásán kívül bekapcsolódott több hazai vidéki természettudományi centrum kutatóprogramjába. Rendszeresen és eredményesen tevékenykedett a sombathelyi Savaria Múzeum által szervezett „Az Alpokalja természeti képe” és a pécsi Janus Pannonius Múzeum Természettudományi Osztálya által irányított „A Mecsek és környéke természeti képe” programokban. Tagja volt az MTA Tiszakutató Bizottsága keretében a Tisza völgyének vizsgálatát végző munkacsoportnak. Részt vett a Balaton-parton az utóbbi években végzett helikopteres szünyögirtás környezetkárosító hatásainak felmérésében és az ehhez kapcsolódó környezetvédelmi kutatásokban.

Közművelődési tevékenységet is rendszeresen és szívesen végzett. Írásbeli ismeretterjesztő munkája kiemelkedő volt. Főleg a Bakony természeti értékei, de növény- és állatvilágának megismertetése érdekében is több mint 30 cikket közölt, elsősorban a Veszprém megyei napilapban. Rendszeresen tartott színesdiavetítéssel illusztrált ismeretterjesztő előadásokat a megyében, különösen általános iskolákban a Bakony természeti értékeiről, továbbá színes élménybeszámolókat külföldi utazásairól (Kalifornia, Erdély, Ausztria). A Bakonyi Természettudományi Múzeum kiállításában az ő nevéhez fűződik a látogatók előtt igen népszerű élőrovar-bemutató összeállítás. Az élő állatok gondozását különös figyelemmel, szakértelemmel és szeretettel végezte.

Csiby Mária közéleti munkája is említésre méltó. Mint a Bakonyi Természettudományi Múzeum szakszervezeti bizalmija, a Magyar Madártani Egyesület zirci helyi csoportjának gazdasági felelőse is lelkiismeretesen és maradéktalanul látta el feladatát. Az igények és lehetőségek szerint bekapcsolódott a Hazafias Népfront helyi nagyközségi bizottsága keretében működő természetvédelmi munkabizottság tevékenységébe is.

Szülőföldjéhez nagyon sok szál fűzte. Ha csak tehetette, a Zircen töltött évek alatt is hazalátogatott hétvégeken. A szívéhez annyira hozzánőtt soproni táj vonzása volt az egyik indítéka, hogy kutatásait kiterjesztette az Alpokalja, elsősorban a Soproni-hegység térségére. Kedvenc gyűjtőhelyének, a Sopron melletti Tómalomnak szitakötő faunáját kitarató szorgalommal vizsgálta és 1981 végére tervezte a terület szitakötőit ismertető dolgozat megírását. A Soproni-hegységben végzett szitakötőgyűjtéseinek ki-

1. ábra: Csiby Mária (1951—1981)
Abb. 1: Maria Csiby (1951—1981)

emelkedő eredménye az *Aeshna viridis* Brennbergbányáról való kimutatása, Gazdag Diptera-anyagot gyűjtött össze a Tómalom környékén, a Fáber-réten, Balf környékén, Brennbergbányán stb.

Közvetlen, mindig vidám és barátságos, segítőkész egyénisége miatt mindenki szerette. Rendkívül szerény, csendben és eredményesen dolgozó személyében nemcsak a Bakonyi Természettudományi Múzeum és a Bakony-kutatás, hanem a magyar zoológia is elveszített egy kibontakozóban levő tehetséges fiatal kutatót.

Csiby Mária irodalmi munkássága

TUDOMÁNYOS TANULMÁNYOK

- Adatok a Bakony hegység bársonylégy faunájának ismeretéhez (Diptera: Bibionidae) — A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei, 15., 1980, Természettudomány, p. 169—174.
- A Balaton-felvidék szitakötő faunája (Insecta: Odonata) — A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei, 16., 1981, Természettudomány, p. 69—90.

- A Bakony hegység katonalégy faunája (Diptera: Stratiomyidae) — A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei, 16., 1981, Természettudomány, p. 179—202.
- A Bakony hegység természeti értékei, I. Botanikai természeti értékek — A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei, 16., 1981, Természettudomány, p. 41—68.
- Adatok a Barcsi Borókás Diptera faunájának ismeretéhez — Dunántúli Dolgozatok, Term. tud. sor., A Barcsi Borókás Élővilága, II. 1981. p. 149—156.
- Neuere Ergebnisse der Libellen-Forschung im Bakony-Gebirge (Insecta: Odonata) — Fol. Mus. hist.-nat. Bakonyiensis, 1., 1982, p. 111—118.
- Adatok a Bakony hegység Phasiinae faunájának ismeretéhez (Diptera: Tachinidae) — Fol. Mus. hist.-nat. Bakonyiensis, 1., 1982, p. 155—164.
- A soproni Tómalom szitakötő faunája (Insecta: Odonata) — Az Alpokalja Természeti Képe, 1. Közlemények, 1976—1981, p. 73—74.
- Kutatási témák „A Bakony természeti képe” program keretében 1979 folyamán — Bakonyi Természettudományi Múzeum, Zirc, 1979, pp. 1—17.
- Kutatási témák „A Bakony természeti képe” program keretében 1980 folyamán — Bakonyi Természettudományi Múzeum, Zirc, 1980, pp. 1—18.
- Kutatási témák „A Bakony természeti képe” program keretében 1981 folyamán — Bakonyi Természettudományi Múzeum, Zirc, 1981, pp. 1—26.
- A fűrkészlegyek (Diptera: Tachinidae) szerepe a Bakony hegység fontosabb erdő-társulásainak biológiai védelmében — Doktori disszertáció, 1981 — Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtára (Sopron).

Ismeretterjesztő cikkek

1. „A természet védelme az ember védelme.” Zirci siker a Természet- és környezetvédő Úttörők országos találkozásán — NAPLÓ, XXXIV. évf. 94. száma, 1978. IV. 22.
2. A királyné gyertyája (*Asphodelus albus*) évelő növény, május közepétől június közepéig virágzik — NAPLÓ, XXXIV. évf. 126. száma, 1978. V. 31.
3. A gyilkos galóca. A gombagyűjtők figyelmébe — NAPLÓ, XXXIV. évf. 177. száma, 1978. VII. 29.
4. Az erdei ciklámén (A Bakony ritka növényei) — NAPLÓ, XXXIV. évf. 194. száma, 1978. VIII. 18.
5. A zirci arborétum — KISALFÖLD, XXXIV. évf. 204. száma, 1978. VIII. 30.
6. A lila pereszke — NAPLÓ, XXXIV. évf. 217. száma, 1978. IX. 14.
7. A páfrányfenyő — NAPLÓ, XXXIV. évf. 222. száma, 1978. IX. 20.
8. Koronás levéllábú botsáska a zirci múzeumban — NAPLÓ, XXXIV. évf. 240. száma, 1978. X. 11.
9. A kárpáti sáfrány (A Bakony természeti értékei) — NAPLÓ, XXXV. évf. 72. száma, 1979. III. 27.
10. A májvirág — NAPLÓ, XXXV. évf. 83. száma, 1979. IV. 10.
11. Természetvédelmi terület Ürkúton — NAPLÓ, XXXV. évf. 89. száma, 1979. IV. 18.
12. Virágzik a liliumfa — NAPLÓ, XXXV. évf. 100. száma, 1979. IV. 30.
13. Kitaibel Pál kopjafája — NAPLÓ, XXXV. évf. 104. száma, 1979. V. 6.
14. A tátorján (Természeti értékeink) — NAPLÓ, XXXV. évf. 112. száma, 1979. V. 16.
15. A lisztes kankalin — NAPLÓ, XXXV. évf. 117. száma, 1979. V. 22.
16. A turbánliliom — NAPLÓ, XXXV. évf. 147. száma, 1979. VI. 26.
17. Darvastói természetvédelmi terület — NAPLÓ, XXXV. évf. 157. száma, 1979. VII. 7.
18. Nyílik az ékes vasvirág — NAPLÓ, XXXV. évf. 189. száma, 1979. VIII. 14.
19. A cselling páfrány (Természeti értékeink) — NAPLÓ, XXXV. évf. 195. száma, 1979. VIII. 22.
20. A tiszafa (A Bakony természeti értékei) — NAPLÓ, XXXV. évf. 236. száma, 1979. X. 9.
21. A cerszömörce (A Bakony természeti értékei) — NAPLÓ, XXXV. évf. 255. száma, 1979. X. 21.
22. Búvár-klubok a természetvédelemért — NAPLÓ, XXXV. évf. 277. száma, 1979. XI. 27.
23. Százezer látogató a zirci múzeumban — NAPLÓ, XXXVI. évf. 5. száma, 1980. I. 8.

4. ábra: Csiby Mária gyűjtés közben Fehérvárcsurgó mellett
Abb. 4: Maria Csiby während des Einsammelns neben Fehérvárcsurgó

24. Zirci szakemberek a barcsi ősbörökás kutatási munkáiban — NAPLÓ, XXXVI. évf. 35. száma, 1980. II. 12.
25. A zergeboglár (A Bakony természeti értékei) — NAPLÓ, XXXVI. évf. 119. száma, 1980. V. 23.
26. A Bakony természeti értékei: a nagy ezerjófű — NAPLÓ, XXXVI. évf. 147. száma, 1980. VI. 25.
27. A Bakony természeti értékei: A vörös légivadász — NAPLÓ, XXXVI. évf. 175. száma, 1980. VII. 27.
28. A Bakony természeti értékei: a csarab — NAPLÓ, XXXVI. évf. 223. száma, 1980. IX. 23.
29. Az őszi kikerics — NAPLÓ, XXXVI. évf. 229. száma, 1980. IX. 30.
30. A szentgáli tiszafás — NAPLÓ, XXXVII. évf. 23. száma, 1981. I. 28.
31. A Bakony természeti értékei: a téltemető — NAPLÓ, XXXVII. évf. 76. száma, 1981. III. 31.
32. Bakonyi kankalinok — NAPLÓ, XXXVII. évf. 85. száma, 1981. IV. 11.

A fényképfelvételeket a szerző készítette.

ERINNERUNG AN MÁRIA CSIBY
(1951—1981)

Mária Csiby wurde am 1. Dezember 1951 in Sopron geboren. Dort besuchte sie die Grund- und Mittelschule, danach studierte sie dort an der Universität für Forstwirtschaft und Holzindustrie, ihr Forstingenieur-Diplom erwarb sie im Jahre 1975. Anschliessend wurde sie Leiterin eines Betriebes für Holzindustrie in Ugod. Vom Jahre 1977 an arbeitete sie als Museologin im Bakonyer Naturwissenschaftlichen Museum in Zirc, wo sie sich mit Entomologie befasste bis zu ihrem am 4. September 1981 erfolgten Tode.

Die Kenntnisse und ihre Liebe für die Lebewelt eigneten sie für den Beruf eines Museologen. Ihr fachliches Interesse bezog sich auf 2 Insektengruppen. Sie befasste sich mit den verschiedenen Gruppen der Dipteren, unter diesen auch mit den Tachiniden, die vorwiegend im Waldschutz eine bedeutende Rolle spielen. Auf Grund der diesbezüglichen Untersuchungen erzielten Ergebnisse schrieb sie auch ihre Doktorarbeit aber zum Rigorosum blieb ihr keine Zeit mehr.

Ihr anderes bedeutendes Forschungsgebiet bildeten die Odonaten. Im Einsammeln und in der Forschung dieser hat sie auch gute Ergebnisse erreicht. Sie untersuchte nicht nur die Libellen des Bakony-Gebirges sondern auch die des Soproner Gebirges, des Fertő (Neusiedler-) Sees und die der Theissüberschwämmungsgebiete. Binnen kurzer Zeit wurde sie eine der ungarischen Spezialisten der Libellen. Der Nachweis von *Aeschna viridis* in Brennbergbánya knüpft sich z. B. auch an ihren Namen. Ihre fachliche Anerkennung wird auch dadurch beweist, dass sie vom 17.—21. August 1981 in Chur (Schweiz) am VI. Internationalen Odonatologen Symposium teilnahm und auch einen Vortrag über die Libellen des Bakony-Gebirges hielt.

Populärwissenschaftlich arbeitete sie auch regelmässig und gerne. Ihre schriftliche popularisierende Arbeit ist besonders reich. Regelmässig schrieb sie Artikel über die Naturschätze des Bakony-Gebirges, über seine Pflanzen- und Tierwelt. Oft hielt sie bunte Erlebnisvorträge besonders über ihre Auslandsreisen. Auch ihre Tätigkeit im öffentlichen Leben soll erwähnt werden.

Jeder hatte sie wegen ihres natürlichen, immer fröhlichen und freundlichen, hilfsbereiten Charakter gerne. In ihrer ausserordentlich bescheidenen, in Stille aber mit Erfolg arbeitenden Persönlichkeit hat nicht nur das Bakonyer Naturwissenschaftliche Museum, die Bakony-Forschung sondern auch die ungarische Zoologie eine sich gerade entfaltende begabte junge Forscherin verloren.

A szerző címe (Anschrift des Verfassers):

DR. TÓTH Sándor
H—8420 Zirc
Rákóczi tér 1.